

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

Filozofická fakulta

Katedra sociologie, andragogiky a kulturní antropologie

Bakalářská diplomová práce

Sociální konstrukce genderových minorit

Homosexuální identita – Coming out

Mlynářová Anna

Olomouc 2015

Prohlašuji, že bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně a uvádím všechny zdroje, ze kterých byly informace čerpány.

V Olomouci 30. 3. 2015

.....

Anna Mlynářová

Poděkování patří Mgr. Martinu Fafejtovi, Ph.D. za odborné vedení bakalářské práce.

Dále bych pak chtěla poděkovat svým respondentům za pomoc při výzkumu na tak citlivé téma.

Největší poděkování patří mým rodičům, kteří mi za finanční a psychické podpory umožnili na univerzitě studovat.

Obsah

Úvod	5
Teoretická část	7
1. Sociální konstrukce reality	7
1.1 Každodenní svět	8
1.2 Společnost jako objektivní realita vs. společnost jako výtvar člověka	9
1.3 Člověk jako výtvar společnosti	10
2. Gender a určování identity	12
2.1 Genderová socializace.....	13
2.2 Identita jedince	14
3. Homosexualita	17
3.1 Volba versus přirozenost homosexuality	17
4. Genderová minorita	20
5. Coming out	22
Empirická část	24
6. Kvalitativní výzkum – Coming out u homosexuálů	24
6.1 Výběr zkoumané populace	24
6.2 Rozhodnutí o technice sběru dat	25
6.3 Výzkumné otázky.....	25
6.4 Hypotézy a jejich operacionalizace.....	26
6.5 Konstrukce pracovního nástroje.....	28
6.6 Interpretace výzkumu.....	29
6.6.1 Sociální vyloučení a předstírání heterosexuality	29
6.6.2 Vlastní prožívání coming outu	32
6.6.3 Psychické změny doprovázející coming out	33
6.7 Závěrečná výzkumná zpráva.....	34
Závěr	36
Anotace	38
Annotation	39
Seznam použité literatury	40
Internetové zdroje	41

Úvod

„Až si budeme vědomi své úlohy, byť zcela bezvýznamné, pak teprve budeme šťastni. Pak teprve budeme moci žít v míru a zemřít v míru, neboť to, co dává smysl životu, dává ho i smrti.“

Antoine de Saint-Exupéry

Výše uvedeným citátem z Malého prince jsem chtěla nastínit nepostradatelnost identity člověka. Největší problém s hledáním té vlastní, mají bezesporu lidé, kteří nepatří k majoritnímu proudu společnosti, ale nějakým způsobem vybočují. Čím méně se takových jedinců bude ve společnosti nacházet, tím více budou zranitelní. Řeč je o homosexuálech, ti se z pravidla v bouřlivém období dospívání musí konfrontovat se svou rolí, což není lehký úkol.

Má bakalářská práce je rozčleněna na dvě hlavní části – teoretickou a praktickou. V teoretické části nejprve rozeberu výchozí myšlenku Bergera a Luckmana o sociální konstrukci reality. V kontextu s touto teorií rozeberu vlastnosti každodenního světa, který nás obklopuje a jak je možné, že si v něm můžeme rozumět. Dále jsou rozebírány dvě stěžejní myšlenky, zda člověk utváří společnost, nebo je naopak společností utvářen.

V další kapitole shrnu důležitost příslušnosti k vlastní genderové identitě a objasním, co se pod samotným termínem gender vlastně skrývá a proč je tak často v běžné interakci zaměňován za termín pohlaví. V rámci tohoto tématu pak vymezím, jakým způsobem je schopen jedinec svou identitu získat. Mohlo by se zdát, že identita člověka závisí pouze na prezentaci mužské či ženské role ve společnosti, někdy ale jedinec vybočuje skrze jinou sexuální preferenci, než by mu byla biologicky předurčena k reprodukci. Vzhledem přetrvávající tendenci latentní homofobie ve společnosti mají homosexuálové daleko těžší vyrovnat se svou rolí než heterosexuální adolescent. Kapitola o homosexualitě tedy shrnuje obecné pojetí homosexuality ve smyslu volba vs. přirozenost. Protože se gayové a lesby sdružují do minoritních skupin, je i této oblasti věnována náležitá pozornost.

Aby bylo možné konstruovat samotný výzkum, objasňuji celkový proces coming outu. Jedná se o proces, při kterém si homosexuálové přiznávají svou sexuální a emoční preferenci, sžívají se s ní a následně ji ventilují před veřejností. Právě tento důležitý milník v životě mladých homosexuálů se stal mým zájmem při výzkumu.

Kvalitativní výzkum, jemuž je věnována celá empirická část, obsahuje vymezení potřeby zkoumání zmíněného jevu, celkovou konstrukci od výběru populace, přes rozhodnutí o technice až ke konstrukci pracovního nástroje, jež se vypracovává na základě výzkumných otázek a hypotéz. Hypotézy a výzkumné otázky vycházejí z poznámek, které jsem si vedla během sondáže terénu. Nesmí chybět ani závěrečná interpretace získaných informací a celková sumarizace textu.

Teoretická část

1. Sociální konstrukce reality

Pro pochopení daného tématu je stěžejní dílo *Sociální konstrukce reality* od autorů **Petera L. Bergera** a **Thomase Luckmanna**. Autoři přiznávají, že nevymysleli žádnou novou teorii, pouze myšlenkami své knihy navazují na předchozí teorie významných sociologů, jako byl například A. Schütz, K. Marx, G. H. Mead, M. Weber nebo E. Durkheim.

Cílem Bergera a Luckmanna je snaha o propojení teorie Emila Durkheima, kdy je společnost považována za objektivní realitu a na sociální fakta se pohlíží jako na věci, s teorií Maxe Webera, který tvrdí, že společnost je výtvorem člověka a musíme se zaměřit na subjektivní významy lidské činnosti. Tyto myšlenky nejsou podle Bergera s Luckmannem protichůdné. Do své teorie vnášejí dialektickou perspektivu Karla Marxe. Člověk jako rodová bytost utváří nejen sebe sama, ale i svět v procesu reprodukce. Autoři na konci knihy toto tvrzení vyvracejí, neboť říkají, že člověk biologicky předurčen k žití a spoluutváření světa. Protože mezi přírodou a sociálním světem je i lidský organismus částečně přetvářen, ovlivňuje člověk skrze utváření reality i sebe sama.

Dále pak chtějí překonat samotnou Mannheimovu *sociologii vědění*. Sociologie vědění se snažila zaměřit na to, co determinuje lidské myšlení a vědění obecně. Vědomí je determinováno sociálně, čili sociologie musí zkoumat člověka z hlediska postavení v sociální struktuře společnosti, neboť výsledky výzkumu vycházejí z kolektivního subjektu. Společnost, do níž jsme se narodili, má určitou sociální realitu, která odráží i historickou a společenskou situaci, takovou realitu dědíme, socializujeme se do ní a přejímáme již formované modely myšlení, vědění a jednání.

Ve tvoření sociální reality hraje nejdůležitější roli socializace. Již skrze tu primární je nám vkládán obraz světa, který nejsme schopni nijak měnit. Jakmile se do dané sociální reality začleníme, tak to možné je, avšak, proč bychom měnili něco, to máme zvnitřněno. Žijeme v realitě, která je nám neustále „vnucována“ a my ji považujeme za přirozenou, i když je výtvorem společnosti. Sociální realita je konstruována, dokonce tak dalece, že věci, které považujeme za přirozené, jsou sociálně konstruovány také. Prožiju-li část života v rodině, kde jsou všichni vegetariáni, budu vychovávána k tomu, že maso se v žádném případě nejí, pak nejspíš může u mě pozření masa vyvolat zvracení, aniž by maso mělo nepříjemnou chuť či bylo zkažené. Sociální konstrukt tedy jednoznačně může ovlivnit fyziologické funkce, podle toho, co má společnost ve které žiji zvnitřněno jako správné.

1.1 Každodenní svět

Berger s Luckmannem vytvářejí nové pojetí sociologie vědění. Základní koncept vědění o každodenním světě přejímají od Alfréda Schütze. Schützovo pojetí je založeno na základních dvou otázkách – ontologické a metodologické. Ontologická otázka se ptá na to, jaký je svět kolem nás a jak je možné si v něm vzájemně porozumět. Otázkou metodologickou se Schütz ptá na to, jakými metodami bychom mohli životní svět zkoumat.

Návaznost Bergera s Luckmannem na Schütze vidím v otázce ontologické, kde je popisován životní svět z pohledu jedince, primární realitou je pro jedince subjektivní vnímání světa. Při vnímání každodennosti používáme zdravý rozum, považujeme to za dané. Schütz říká, že o realitě nepochybujeme, neboť jsme do společnosti socializováni a jednáme apriorně na základě typizačních schémat.

Člověk se rodí do společnosti, která už má nějakou danou racionalitu. Všechno, co daná společnost dělá, je v podstatě bráno jako správné. V momentě, kdy se jedinec do společnosti socializuje, může sociální realitu měnit, nicméně jsem-li socializovaný jedinec, proč bych měnil to, co je mou společností bráno jako dané. Člověk si mnohdy ani neuvědomuje, jak moc ho společnost ovlivňuje. I zdánlivě přirozené věci jsou z hlediska společnosti konstruované. Svět považujeme za veřejný prostor, ve kterém můžeme komunikovat jeden s druhým, protože předpokládáme, že naše vnímání reality se nijak neliší. Abychom si byli schopni v každodenním světě komunikovat, vlastníme tzv. *příruční zásobu vědění*. Jedná se o soubor pravidel, díky kterým jsme schopni si ve světě porozumět, víme jak zacházet s věcmi a dorozumívát se s ostatními (Kubátová 2009, s. 101). Každodenní svět je realita, která má pro nás předem daný význam, přistupujeme k ní jako k samozřejmé a není možné ji ignorovat. Každodenní svět by nefungoval, kdyby v něm nedocházelo ke komunikaci. Interakce mezi jedinci totiž vytváří řád společnosti. Když člověk vstupuje do vzájemné interakce s jiným člověkem, přistupuje k němu na základě předem daného typizačního schématu. Jinak se chovám k ženám a jinak přistupuji k mužům. Bude-li gay, komunikovat s mužem heterosexuálem, bude se jejich komunikace lišit od komunikace dvou gayů.

Odpovědi na otázky týkající se sociálního konstruktů můžeme hledat ve strukturálním funkcionalismu. H. Kubátová a F. Znebežánek popisují společnost jako sociální mapu, na které se nachází mnoho sociálních pozic, s každou pozicí se pojí jistá práva, povinnosti a specifické chování – sociální role (Kubátová, Znebežánek 2008). „*Role*

jsou sociálně definovaná očekávání, jimiž se osoba s určitým statusem nebo sociálním postavením řídí“ (Gidens 1999, s. 98). Když například na ulici spatříme dva muže v černé uniformě, víme, že jsou to policisté. Nepotřebujeme nutně vidět jejich průkazy, abychom věděli, že se jedná o muže zákona.

1.2 Společnost jako objektivní realita vs. společnost jako výtvor člověka

Berger a Luckmann vycházejí z myšlenky, že společnost je produktem lidské činnosti a zároveň má objektivní realitu, která vzniká v důsledku vztahu mezi přírodním prostředím a člověkem.

Kubátová interpretuje Bergera s Luckmanem takto: Člověk jako jediný tvor na Zemi nemá žádné přirozené prostředí a musí se na přírodní podmínky, ve kterých se nachází, nějakým způsobem adaptovat. Díky tomu se můžeme setkat s nepřeberným množstvím různých kultur, které vždy determinují chování lidí. „*Etnologové tvrdí, že je tolik způsobů se stát člověkem a být člověkem, kolik existuje lidských kultur*“ (Berger, Luckmann 1999, s. 52). Člověk je v neustálé interakci s prostředím, přírodním i sociálním. Sociální prostředí není determinováno pouze kulturními zvyklostmi, ale i *sociálním řádem*. Ten je nám zprostředkováván skrze významné druhé a určuje vše, co považujeme za dané. I zdánlivě přirozené věci, jsou sociálně konstruovány. Například lidská sexualita je, na rozdíl třeba od vyšších primátů, kteří stejně jako člověk nevnímají sex jako pouze prostředek reprodukce, také sociálně konstruována. Kulturní zvyklosti ovlivňují podobu lidského těla ve smyslu sexuální přitažlivosti (např. dlouhé vlasy, bujné poprsí, útlý pas, svalnatá mužská postava apod.) i sexuální chování jako takové. Ať už se jedná o „namlouvací rituály“ či sexuální praktiky. Člověk je podle Bergera s Luckmannem schopen téměř čehokoli, každá kultura ale má v rámci sexuality přísně dané normy, které mohou být v jedné kultuře považovány za nevhodné, odpudivé až zvrácené, v jiné kultuře naopak žádoucí.

Sociální řád se tvoří a udržuje čtyřmi procesy: *externalizací, institucionalizací, objektivací a legitimizací*. *Externalita* znamená v podstatě nakládat s věcmi, které přicházejí z vnějšího prostředí. Biologické predispozice člověka jsou pro existenci sociálního řádu klíčové. Jak ale bude řád vypadat, záleží jen a pouze na kulturním kontextu společnosti. Při dostatečném množství opakování jednotlivých činností dochází k ustálení vzorce, který je neustále společností napodobován a tím se stává zvyklostí. Takovému procesu říkáme

habituače. Vytvořené zvyklosti jsou pro člověka natolik přirozené, že podle nich jedná automaticky s minimální potřebou o tom rozhodovat (Kubátová 2009, s. 179).

Institucionalizace probíhá na základě vzorců činností. Berger s Luckmannem popisují instituce jako pravidla, která určují: činnost typu X, v situaci typu X, vykonávání aktéry typu X. Proces institucionalizace dovršuje v okamžiku, kdy jedinec získává informaci, která je předávána dál. Pokud informaci vytvoří několik lidí, stává se historickým faktem a získává na objektivnosti (Kubátová 2009, s. 179).

Objektivace institucí probíhá tehdy, když instituce vnímáme jako by vlastnili realitu, jejíž vlastností je vnější donucovací skutečnost. Externalizované institucionalizované produkty lidské činnosti nabývají objektivní povahy. Objektivní realita má donucovací moc a bereme ji jako fakt, i když víme, že je vytvořena člověkem. Člověk jako tvůrce vstupuje do vzájemné interakce se sociálním světem a tak i sociální svět jako lidský výtvar zpětně ovlivňuje život člověka v dané společnosti (Kubátová 2009, s. 179 -180).

Čtvrtým procesem je *legitimizace*, při které se sociální řád vysvětluje. Řádu vtiskujeme určitou logiku pomocí jazyka. Aby byl institucionální řád pochopen, musíme být vybaveni souhrnem toho, co každý o daném řádu ví. To následně definuje jednotlivé role, podle kterých se chováme. Vědění o společnosti zprostředkovává chápání objektivované sociální reality, která se neustále vytváří (Kubátová 2009, s. 180).

1.3 Člověk jako výtvar společnosti

George H. Mead ovlivnil Bergera s Luckmannem z hlediska sociálně-psychologického. G. H. Mead vychází z myšlenky, že člověk je přes své přírodní a přirozené dispozice a předpoklady převážně produktem společnosti. Nicméně jako osobnost vybavena vědomím, se jedinec aktivně podílí na své genezi, neboť vědomí je produktem interakce mezi jedinci (Kubátová, Znebežánek 2008, s. 104). Interakce hraje ve společnosti klíčovou roli. Člověk se v podstatě nemůže stát člověkem, nebude-li řádně socializován. Jako příklad nesocializovaných jedinců uvádím tzv. vlčí děti, které vyrůstaly v sociální izolaci. Jejich komunikace probíhala skrze vydávání „nelidských“ zvuků, chuze nebyla vzpřímená a chyběla schopnost ovládat základní hygienické návyky apod. Jsme schopni udržet potřebu vyprázdnění, tak jak nás to již v raném dětství naučili, až do doby, než se budeme nacházet

na příslušném místě. Na tomto příkladu tedy lze vidět, že i zdánlivě přirozená věc musí být otázkou socializace.

Socializaci rozdělujeme do několika stádií. Nejdůležitější zůstává socializace primární, kterou prochází jedinec od narození. Rodíme se do objektivní struktury společnosti a naši primární socializaci mají na starost tzv. významní druzí, kteří se nachází v bezprostřední blízkosti dítěte. Významní druzí ve své podstatě vnucují dítěti svůj pohled na vnímání světa. Dítě přebírá konkrétní role a postoje skrze hru, kterou G. H. Mead vysvětluje skrze hru typu *play*. Jedná se o typ hry „na něco“ (na matku, na prodavačku, na doktora). „*Podstatou jáství je schopnost individua být samo sobě předmětem, a to je možné jen převzetím rolí, které zahrnuje užívání řeči, je-li dítě schopno převzít roli druhého, je také schopno pohlížet z této perspektivy na sebe sama a řeč mu umožňuje tyto aspekty konkretizovat v určitých vlastnostech, které si připisuje. Tak si dítě začíná být vědomo sama sebe jako jedinečné bytosti s určitými vlastnostmi*“ (Nakonečný 1998, s. 41).

Sekundární socializace probíhá u jedince, který má již internalizovanou (pevně zakořeněnou) realitu, což může představovat jisté překážky mezi návazností původní a nové reality. V primární socializaci se učíme skrze úzké vztahy, v sekundární socializaci se učíme žít skrze tzv. zobecnělého (či generalizovaného) druhého, který je pro rozvoj osobnosti člověka také klíčový. Dítě se učí skrze hru typu *game*, což vyžaduje více jedinců. Každá taková hra už má stanovená nějaká pravidla a bývá svým způsobem organizována, tím postoj jednoho individua vyvolává reakci u toho druhého. Generalizovaný druhý v tomto případě vytváří ona pravidla, která jsou pro vzájemné pochopení nepostradatelná (Kubátová, Znebežánek 2008, s. 105). Právě vzájemná interakce udržuje realitu každodenního světa. Berger a Luckmann nepopírají možnosti komunikace skrze gestikulaci a mimiku, nicméně za klíčové považují řeč.

2. Gender a určování identity

Termín *pohlaví* je termínem biologickým, ve smyslu podoby genitálií popř. chromozomů. „*Gender vyjadřuje myšlenku, že pokud jde o sociální chování, lidé se jako muži a ženy nerodí, ale musí se – přinejmenším do značné míry – naučit jako muži a ženy jednat*“ (Jandourek 2003, s. 110). Příslušnost k danému genderu demonstrujeme skrze chování, gestikulaci, oblečení apod. Když potkáme na ulici ženu, nemusíme nutně vidět její genitálie, abychom poznali, že se o ženu jedná. V rámci genderu se ale místo označení muž a žena, častěji používá termínů *feminní* a *maskulinní*. Je tomu tak z jednoduchého důvodu, v jedné osobě se může skrývat biologicky muž, ale genderově se může jednat o ženu. Pojem gender je čistě pojmem psychologicko-kulturním, takže tyto dvě skutečnosti mohou být na sobě zcela nezávislé.

Z počátku se termín gender objevoval ve feministické literatuře. Feministky se snažily bořit stereotypy přiřknuté ženám (např.: žena se musí vdát, být v domácnosti, rodit a starat se o děti). To, že je žena schopna reprodukce ale neznamená, že musí dítě mít. „*Funkcionalisté poukazují na fakt, že po značnou část dějin lidstva byla ženská genderová role vymezována – a ženskou reprodukční rolí přímo diktována – jako role domácí. Jestliže ženy rodí a posléze kojí děti, dává smysl, aby to byly právě ony, kdo s nimi bude zůstat doma a vychovávat je. A tráví-li čas doma s dětmi, je jen přirozené, že se ujmou také dalších domácích úkolů. Naproti tomu muže jejich biologická konstituce předurčuje k roli živitele a ochránce rodiny*“ (Renzetti 2003, s. 24). Osobnostní rozdíly mezi muži a ženami jsou tedy do jisté míry biologicky předurčeny. Oakleyová popisuje muže jako extrovertnější, statečnější a více nezávislé. Muži bývají sebevědomější při snaze manipulovat s okolím. Naproti tomu ženy spatřuje Oakleyová jako více introvertní, citlivé, empatické bytosti, orientované na zázemí domova, emocionálně labilní a více závislé na úzkých vztazích (Oakleyová 2000, s. 45). Berger s Luckmannem tvrdí, že biologické predispozice člověka tvoří pouze vnější hranice lidské tvořivosti, protože právě společnost vytváří takové prostředí se všemi sociálně-kulturními a psychologickými formacemi (Berger, Luckmann 1999, s. 54-55).

Role ve společnosti si člověk může do jisté míry volit, např. role partnerky, matky, učitelky apod. Od těchto typů rolí se lze v některých situacích distancovat, od genderové role však nikoli. Když se setkáme s člověkem, jehož gender je nejasný, může to způsobit nepříjemné pocity na obou stranách. V běžné sociální interakci rozlišujeme na základě genderu, nepochybujeme o něm, posuzujeme jedince podle toho, jaký gender prezentuje.

Nepředpokládáme, že někdo bude prezentovat jiné pohlaví. Když vidíme velmi maskulinní ženu, budeme předpokládat, že i její chování bude velice maskulinní.

Profesorka Betsy Lucal se snaží zpochybnit genderové normy. Sama přiznává, že svou roli díky maskulinnímu zevnějšku hraje deviantně, sociální interakce běžného dne pojímá sociologicky. Vzhledem k tomu, že o ní okolí uvažuje jako o muži, je pro ni přirozenější při běžné interakci hrát roli muže. Když se má legitimovat pomocí dokladů, musí hrát svou feminní genderovou roli přesvědčivě a navenek se vyjadřuje tak, aby „vina“ za chybnou prezentaci jejího genderu ležela na jejích bedrech (Betsy Lucal).

2.1 Genderová socializace

Klíčovou roli v určování identity sehrává výchova rodičů. Již dítě kolem dvou let si uvědomuje nejen svůj gender, ale také gender ostatních lidí. Vše je spojeno již s primární socializací jedince, kdy je dítě oblékáno do určitých barev a liší se i přístup významných druhých v chování k dívkám a chlapcům. „*Potvrzuje to i skutečnost, že lidé jsou si vědomi rozdílu mezi maskulinitou a feminitou a cítí potřebu viditelně se k jednomu ideálu přiklonit*“ (Oakleyová 2000, s. 48).

Silným kulturním tlakem je i diferenciací hraček pro dítě. Čím je dítě starší, tím spíše inklinuje ke stereotypnějšímu výběru hraček pro dané pohlaví. Mnohdy je chlapecká hra v dětské kuchyňce, oblékání a česání panenek, považována za *feminní*, opředena převládající Freudovskou představou, že feminita je doprovázena chutí být osobou přitažlivou, milovanou a převážně touhou po penisu, takže chlapec s láskou k takové hře musí být v dospělosti jednoznačně homosexuál.

Elizabeth Bedinter zkoumala přístup rodičů ke kojencům. Když se jednalo o chlapce, byl popisován jako velký (kluk jako buk), děvčata naproti tomu byla popisována jako malá (holčička jako panenka). Dětem byly oblečeny barevné dupačky a lidé, co je měli opatrovat, se k dětem chovali podle genderu, který byl rozlišen právě barvou dupaček, nikoli skutečným pohlavím. Také Hartmut Karsten popisuje výzkum, který byl založen na demonstraci přisuzovaných vlastností jednotlivým pohlavím. Dospělí lidé, zejména muži, kteří se málo stýkali s batolaty, měli sklon k extrémnějšímu označování vlastností dítěte. Aniž měli informaci, jaké genitálie dítě vlastní, byli údajní chlapci popisováni jako velcí, silní, chytrý,

statečný, aktivní apod., naopak údajná děvčata byla považována za milá, hodná, křehká a pasivní (Karsten 2006, s. 49).

Vychovávat děti mimo genderové stereotypy nelze, je na ně obrovský tlak okolí, zejména pak u chlapců. Sandra Bem se tak snažila vychovávat svého syna, což byl problém hlavně mezi vrstevníky. Děti totiž rozlišují gender na základě sociálních stereotypů velice ortodoxně. Vše je naučeno a internalizováno díky kultuře ve které žijeme, dokonce i držení těla či gestikulace není věcí přirozenou, ale věcí naučenou. S. Freud soudil, že veškeré specifické genderové vzorce chování získané v dětství jsou neměnné a jednou pro vždy dané. Učení se příslušnosti k danému genderu však probíhá celý život. Je-li člověk vystavován novým společenským situacím, dokáže své jednání a postoje měnit (Renzetti 2003, s. 96).

2.2 Identita jedince

Mít identitu znamená, být totožný se sebou samým. Identitu si člověk utváří během sociální interakce. „*Identity vytvořené vzájemným působením organismu, individuálního vědomí a sociální struktury zpětně danou sociální strukturu ovlivňují, udržují, obměňují a dokonce ji i přebudovávají*“ (Berger, Luckmann 1999, s. 170-171). Identita české ženy se bude lišit od ženy z Iránu poměrně značně, neboť je spoluutvářena relativně stálým sociálním konstruktem podmíněným kulturou, ve které se socializujeme.

Mezi nejznámější autory, kteří se zabývali oblastí získávání genderové identity, patří bezesporu i Sigmund Freud. Poté, co si dítě projde orálním a análním stádiem vývoje, se dostává do stádia falického. Ve falickém stádiu (kolem čtyř let) už si dítě začíná všimnout rozdílů mezi genitáliemi a začíná se identifikovat s genderovou rolí rodiče. Ann Oakleyová hovoří o tom, že homosexuálové se ve svém falickém stádiu ve vyšším měřítku (než ostatní) identifikovali s rolí matky (Oakleyová 2000, s. 129). Renzetti parafrázuje Freudovu teorii následovně: Chlapci prožívají tzv. kastrální úzkost. Láska chovaná k matce začíná mít povahu sexuálního chtíče a otec je v tomto případě vnímán jako sok. Jedinec se z žárlivosti vyléčí až tehdy, když spatří ženskou rodidla. U chlapce panuje domněnka, že otec má právo své soky kastrovat, takže se najednou snaží „vlichotit se“ do otcovy přízně. Když dívka poprvé spatří penis, začne na chlapce žárlit, opovrhovat ženami a trpět pocitem nedokonalosti. Skrze snahu, získat otcovu přízeň pro sebe, začne napodobovat chování matky. Freud říká, že ženy jsou více narcistní než muži. Žena trpí neutichající touhou po tom být milována a více si váží své přitažlivosti. Tato slavná Freudova teorie identifikace je ovšem častým

středem kritiky, neboť Freudem popisovaný proces nemůžeme žádným objektivním způsobem ověřit (Renzetti 2003, s. 95).

Člověk nemůže mít identitu, která by postrádala genderovou příslušnost. Záborská ve své knize uvádí, že se Judith Butler zamýšlí nad tím, jakým způsobem nezpochybnitelná východiska našeho poznání (např. existence ženského a mužského pohlaví) legitimizují aktuální společenské uspořádání např. povinnou heterosexuality a ovlivňují kritické zkoumání vědeckého diskurzu konstituce pohlaví jako přirozeného objektu a destabilizace spojitosti mezi genderem, sexuální orientací a pohlavím (Záborská 2009, s. 40). „*Přirozené tělo či pohlaví, které by předcházely kulturu a diskurz, neexistují ani z hlediska individuální historie subjektu, protože všechna těla jsou „genderována“ již od počátku své sociální existence, tedy od momentu, kdy je zodpovězena otázka: „Je to chlapec, nebo dívka?“ (...). Rozlišování pohlaví a genderu vytváří falešnou představu, že existuje něco jako přirozené a objektivně rozpoznatelné a na kultuře a mocenských vztazích nezávislé pohlaví, které následně vysvětluje a legitimizuje vznik kulturního genderu* (Záborská 2009, s. 38).

Gender je souborem opakujících se aktů a stává se součástí naší přirozené formy bytí. Chováme-li se proti genderovým normám, které společnost stanovuje, považuje se to za deviantní. Feministická hnutí ovšem poměrně často kritizují typické přidělování „přirozených“ rolí, jako je například mateřství. Již od šedesátých let, kdy podobná hnutí vznikla, se usiluje o rovnoprávné zacházení s ženami nejen na poli vzdělání či povolání, ale i v oblasti rodinných vztahů či sexuality. V porovnání s minulým stoletím se dnes daleko více umožňuje ženám pracovat v typicky mužských povoláních a naopak. Dnes již zcela běžně můžeme vidět výdělečně činné matky a otce na mateřské dovolené, což bylo v minulém století téměř nemyslitelné.

Psychoterapeut Donald Winnicott popisuje očekávané chování v rodině na základě příslušnosti k jednotlivým rolím. Mužská role v rodině bývá autoritativní a trestající. Otec má zajistit rodinu po stránce finanční, nikoli po stránce emocionální, když totiž bude více vychovatelem, nebude takovou autoritou. Tak jak se modernizuje společnost, názory na správný model rodiny se mění. Zdánlivě dnes už zcela běžně chodí na rodičovskou dovolenou muži. Žena je pak označována za krkavčí matku, protože „vypadává“ z primární role pečovatelky. Když pak ve výchově nastane kritický bod, je kladen za vinu právě matce.

Další problém se nachází v očekávání společnosti, že otec zajistí rodinu finančně. Když bude muž pracovat více, bude trávit méně času doma a často vzniká problém, kdy má matka pocit, že otec se dostatečně v rodině neangažuje a ona se musí starat po stránce péče

o dítě a zajištění domácnosti zcela sama. Čím více se muž v rodině angažuje, tím méně je ovšem v práci, takže nepřináší domu tolik financí. Žena pak nabývá dojmu, že jí muž svým způsobem předkládá neschopnost se o svou domácnost dostatečným způsobem starat. Tomuto problému se dnes přisuzuje vyšší rozvodovost mladých párů, neboť muž neví jak se v rámci otcovství prezentovat. Muži většinou ani nevědí, jak se přesně o malé dítě postarat, neboť už dětská hra se odlišuje. „*Někteří badatelé, především etologové a sociobiologové (...) z toho usuzují, že pohlavně specifické záliby v určitých hračkách a určitých způsobech hry – děvčata dávají přednost panenkám a mazlivým hrám, chlapci zase stavebnicím a hrám konstrukčním a akčním – jsou dány geneticky*“ (Karsten 2006, s. 55).

3. Homosexualita

Slovo homosexualita vychází z řeckého slova *homós*, což znamená stejný a latinského *sexus*, což znamená pohlaví. Barbora Krčmářová definuje homosexuály jako lidi, kteří jsou nejenom sexuálně přitahováni osobami stejného pohlaví, ale dokáží s nimi i navazovat hluboké emoční vztahy (Krčmářová 2014, s. 54). Při identifikaci s homosexuální rolí se většinou předpokládá výrazný vliv vrozeného. „*V případě homosexuality neodpovídá jeden komponent genderové role – a to erotika- ostatním proměnným v oblasti pohlaví a genderu. Homosexuální muž se cítí jako muž, ale nemůže se chovat jako muž v oblasti erotické. S matkami se do tak velké míry identifikují obvykle umělecky a tvořivě založení muži, ale k této identifikaci si vybírají neerotické prvky. Homosexuálně orientovaní muži však jdou ještě dál v tom, že nejsou schopni oddělit se jako muži od matčiny erotiky, která směřuje k mužům*“ (Oakleyová 2000, s. 127-128).

Původně byla homosexualita považována za amorální zvrácenost, poté za sexuální úchylku. „*Homosexualita není choroba a nemá žádnou přímou souvislost s žádnou formou psychické poruchy*“ (Gidens 1999, s. 129). Teprve nedávno byla vyňata ze seznamu psychických nemocí, přestala být objektem psychiatrické léčby (Záborská 2009, s. 34).

Jandourek zdůrazňuje, že se homosexualita nesmí zaměňovat s termínem *pederastie*, což je láska muže k chlapci, hledat ji můžeme v antickém Řecku. Od dvanácti do dvaceti let byl chlapec v pasivní roli *erona* – milovaného. Při dovršení dvacátého roku se stal *erastem* – milovníkem, dostal se do pozice aktivního. „*Řekové měli za to, že mezi žákem a učitelem musí vzniknout pevný svazek, jehož součástí je vzájemná láska spojená s erotikou. Jen tehdy bude žák obdivovat svého učitele a dobrovolně se podřídí jeho autoritě a zároveň bude mít učitel skutečný zájem předat žáku to nejlepší, co ví a umí*“ (Fafejta 2004, s. 84). Funkce *pederastie* byla výchovným prostředkem, jak z dospívajícího chlapce můžeme vychovat muže.

3.1 Volba versus přirozenost homosexuality

Napříč literaturou se setkáváme s protichůdnými názory, zda je homosexualita výhradně vrozená nebo se jedná o sociální konstrukt. „*(...) stejně jako rodina, kraj, národ či jakákoli jiná kolektivní entita, i status gaye nebo lesbičky je pouhá na víře založená sociální konstrukce*“ (Bourdieu 2000, s. 109). Je známo, výchova vedená v homofobním a

nebo v gay-friendly prostředí může jedince výrazným způsobem v seburčení identity ovlivnit. „*Jádrová pohlavní identita (i sexuální orientace) nejspíše mají, podobně jako sexuální apetence, biologický, pudový základ, který je záhy kultivován výchovou*“ (Janošová 2008, s. 87). Někteří jedinci tedy více inklinují k přijetí dané vyhraněné pohlavní identity, jiní jsou více utvářeni výchovou.

Většinou je homosexualita popisována skrze znalost živočišné říše. O. Pechová konstatuje fakt, že výzkumy týkající se otázky homosexuality jako biologické příčiny versus volby, se týkají především gayů. „*Tato situace má vícero příčin, z nichž nejvýznamnější jsou androcentrická (na muže zaměřená) povaha naší kultury a lepší organizovanost a viditelnost gay hnutí, stejně jako pravděpodobně vyšší zastoupení gayů mezi vědci v biologických oborech*“ (Pechová 2005). I když není zatím zjištěno, do jaké míry genetické faktory ovlivňují sexuální orientaci, geny, u kterých by bylo jednoznačně prokazatelné, že ovlivňují sexualitu ve smyslu orientace, na to či ono pohlaví, zatím nebyly objeveny. Vyvrací se též názor, že by na sexuální orientaci měla vliv hladina hormonů. Pechová popisuje spíše vliv hormonů na vývoj plodu. Výzkumy se však prováděly pouze na zvířatech, živočišná říše je homosexuálním jednáním protkána skrz na skrz. Sexuální projevy u zvířat však nemůžeme srovnat s těmi lidskými, neboť jak bylo definováno výše, homosexuální orientace u člověka je doprovázena schopností chovat city ke svému protějšku, nejedná se pouze o sexuální styk. I tak ale vědci prokázali, že zvířata se sexuálně vyjadřují podle toho, jaké hormony na ně při vývoji působily. Na lidech se ovšem z etických důvodů nemohou tyto výzkumy pochopitelně provádět (Pechová 2005).

Homosexualita jako taková není pouze záležitostí provozování sexuálních praktik s osobou stejného pohlaví, nýbrž se jedná i schopnost zamilovat se udržovat hluboký emoční vztah s osobou stejného pohlaví. O sexualitě jako takové hovoří i Pierre Bourdieu. Vysvětluje, proč se pohlavním vztahem může dokazovat nadvláda jednoho nad druhým. Maskulinita je chápána jako maskulinní a pasivita naopak jako feminní. Muž má touhu vlastnit a to se považuje za erotizovanou nadvládu, žena naopak touží po tom, být podřízena. U homosexuality je možné, že dochází k reciprocitě sexuálních rolí. „*Vyvstávají vazby mezi sexualitou a mocí obzvláště jasně a pozice a role zaujímané v sexuálním vztahu, zvláště pokud jde o aktivitu či pasivitu, se jeví jako neodlučitelné od sociálních podmínek, jež je umožňují a určují jejich obsah*“ (Bourdieu 2000, s. 23). Jsou ale i části společnosti, kde je homosexuální chování mnohdy vyžadováno nebo považováno za zcela běžné a nikdo se nad tím nepozastaví. Jedná se o prostředí obsazena výhradně muži či ženami. Takovým

příkladem jsou třeba věznice, kde skrze homosexualitu dochází k rozdělování moci. Dominantní muž bude při styku aktivní, tím potvrzuje svou maskulinitu, nikoli to, zda je či není homosexuál. Když se zaměříme na vězeňské prostředí, můžeme pozorovat všude přítomné homosexuální projevy, aniž by se jednalo o homosexuály. Vězeňská kultura je založena na hierarchickém rozvrstvení. *„Při penetraci, zvláště vykonané na muži se uplatňuje libido dominandi, které v mužském libidu nikdy tak úplně nechybí. Že mnohé společnosti vidí v homosexuálním aktu projev „moci“, akt nadvlády (uskutečňovaný někdy jako takový právě proto, aby se „zfeminizováním“ prokázala svrchovanost, je známo“* (Bourdieu 2000, s. 23). Fafejta dále zmiňuje fakt, že sex je vynucován silou a dochází ke znásilňování muže mužem. Pasivní jedinec je ve své podstatě považován za majetek toho aktivního. Interakce mezi aktivním a pasivním je prostá citů láskyplných polibků i doteků (Fafejta 2004, s. 91).

William Simon a John Gagnon patří také mezi sociology zabývající se homosexualitou. Podle nich se lidská sexualita projevuje na základě tří různých scénářů – vnitřní, interpersonální a kulturní (popř. sociální). *„Sociálně formovaná sexualita na nás působí i v momentech, kdy si to neuvědomujeme, nebo které za sexuální primárně nepovažujeme. Může ovlivňovat naše vnímání krásy, toleranci vůči odlišnému chování – třeba v tom, jaké jednání považujeme za deviantní a jaké ne“* (Fafejta 2004, s. 96). Takže i naše sexualita, která by se mohla zdát jako zcela přirozená, je plodem sociálního konstruktů, takže se musíme socializovat i v této oblasti. Lze předpokládat, že neexistuje jeden jediný model, neboť každý přichází na „sexuální trh“ s trochu odlišnými požadavky, protože stále nemůžeme opomenout individualitu jedince. Čili scénář má sloužit pouze jako vzor, podle kterého si vybíráme. Vybočuje-li někdo svou sexualitou, je to považováno za deviantní. Z biologického je za normální sexuální chování považován pouze akt, který vede k reprodukci. *„Znamenalo by to, že podle této normy by se sexuálně deviantně choval každý, kdo by pohlavní styk neprovozoval pouze za účelem zplodit dítě“* (Kniha 2014, s. 21).

4. Genderová minorita

Téma minorit je v sociologii prodiskutováno velmi často. Jandourek definuje *minoritu* obecně jako skupinu lidí, která je ve společnosti nějakým způsobem znevýhodněna na základě znaků, které jsou pro danou minoritu charakteristické (Jandourek 2007, s. 154). Minoritní skupinu sdružuje skupinová solidarita a budování sounáležitosti, smysl pro loajalitu a sdílená zkušenost s předsudky a projevy diskriminace (Gidens 2013, s. 584). Ochrana minoritních skupin je jedním ze základních znaků vyspělé demokratické společnosti. Diskriminace členů minoritních skupin se potlačuje trestním zákonem.

K. Plumer rozlišuje čtyři typy homosexuálního jednání. Tzv. *nezávislá homosexualita* se provozuje při náhodném setkání, např. společná masturbace na školních mejdanech. Tyto osoby se však pravděpodobně nikdy s homosexuální rolí neidentifikují. Opakuje-li se toto jednání ve více případech, ale stále se nestává preferencí, nazýváme *situční homosexualita*. Jde zejména o kolektivy výhradně mužské (např. pobyt ve věznici), kde muži delší dobu pobývají bez žen, což se považuje spíše za náhražku heterosexuálního chování, popř. jako zdroj hierarchického rozvrstvení. V případě *personalizované homosexuality* můžeme mluvit o charakteristickém chování pro dané jedince, kteří se s rolí homosexuála sice identifikují, ale veřejně ji zastírají. Posledním typem je *homosexualita jako způsob života*. Jedinec už má za sebou svůj coming out. Řadí se ke gay subkultuře (LGBT komunita), skrz niž se často vytváří příležitost pro prosazování práv v rámci společnosti (Gidens 2013, s. 538).

Slovo *gay*, znamená v překladu z angličtiny pestrý, živý nebo veselý, označují se jím homosexuálové obecně. Nicméně mnohem častěji se používá slovo *gay* ve smyslu homosexuálně orientovaný muž a slovo *lesba* pro označení homosexuální ženy. Jak jsem již zmínila, *gayové* nevystupují jako samotná minorita, ale řadí se k LGBT komunitě. Do této komunity patří zmiňovaní *gayové*, *lesby* a *bisexuálové*, ale i *asexuálové*, *transgenderi* a *intersexuálové*. *Asexuálové* jsou skupinou lidí, kteří se vyznačují absencí sexuálních tužeb jako celku. Slovem *bisexualita* se původně označovala dvojpohlavnost, v kontextu se sexuální orientací se ale tento výraz používá pro jedince, kteří jsou sexuálně přitahováni jak muži, tak i ženami. V některých textech se objevuje *bisexualita* v kontextu neměnného, celoživotního a subjektem nezvoleného stavu, jindy se na ni nahlíží jako na přechodnou fázi při ujasnění skutečné orientace (Krčmářová 2014, s. 59). Termín *transgender* zase označuje člověka, který se narodil např. s jinými genitáliemi, než v jakém genderu se projevuje jako osobnost. Slovem *intersexuál* označujeme člověka, jehož genitálie musely být po narození

chirurgicky upraveny (Bočák 2014). „*V sociologii je tento pojem používán pro záměrný styl odívání, úpravy zevnějšku a chování, který brání rozpoznat, zda je jeho nositel muž či žena* (Krčmářová 2014, s. 59). Jako symbol dnes LGBT komunita používá duhu. Ta vyobrazuje barevnost, různorodost, otevřenost a legitimitu jinakosti. Někdy se setkáváme s jednotným označení *queer*, což zastřešuje všechny menšiny s jinou než většinovou sexuální orientací (Krčmářová 2014, s. 59).

5. Coming out

Má práce se celkově zabývá *coming outem*, což je vlastně proces, při kterém si homosexuál sžívá se svou sexuální orientací, a pak ji „demonstruje“ svému bezprostřednímu okolí. Zpravidla nejdříve vysvětluje přátelům, proč ještě nemá partnerku. Tímto procesem pak obvykle prochází celá rodina.

Krčmářová popisuje model coming outu na modelu, který sestavil Rik Isensee. Z tohoto modelu vyplývá, že se jedná o několikaletý proces. Nejprve pozorujeme nekonformitu s vlastním pohlavím, kdy ještě než se jedinec začne identifikovat se sexuálními preferencemi, je často vystaven zpětným vazbám ze svého okolí na svou odlišnost, např. ve formě posměšků na femminí projev chlapce. Zpětná vazba může mít formu odmítavého postoje či útočného chování (slovního i fyzického rázu), (Krčmářová 2014, s. 64).

Ve druhé fázi je jedinec v konfliktu s obrazem sebe sama. Pokud je jeho odlišnost zaznamenávána okolím, je různými formami sociálně sankcionován. Ve většině případů se jedná o verbální urážlivý projev, který je vázán právě identitě člověka. Člověk si v takové situaci osvojuje negativní odmítavý postoj k sobě samému a zažívá jakýsi konflikt mezi svými touhami a sebehodnocením (Krčmářová 2014, s. 64).

Ve třetí fázi dochází ke studu. Jedinec nechce pochopitelně žádným způsobem sociálně vyloučen. Dochází tedy buď k maximální snaze své touhy potlačit, nebo je přijmout a ke své identitě se přihlásit. V další fázi dochází k popírání nebo jasné projekci. „*Jde o způsoby, kterými lidská psychika zpracovává své obsahy, pocity, prožitky, které by mohly vyvolat vnitřní nebo vnější konflikt. Je tedy zřejmé, že tyto mechanismy mají za úkol udržet psychický systém v rovnováze, případně zabránit problémům společenským a podobně*“ (Krčmářová 2014, s. 65). Popření sexuální preference může být demonstrováno odmítáním či překrucováním skutečnosti, předstíráním v podobě navazování heterosexuálního vztahu, enormním maskulinním až machistickým vystupováním, popř. homofobním projevem. Elisabeth Badinter se domnívá, že právě heterosexualita je jedním nejzřejmějších rysů maskulinity. Pro identifikaci s mužskou rolí je nezbytné vlastnit, brát, ovládat a prosazovat sebe sama. Když se chlapec dostatečně odloučí od matky a radikálně odlišuje ženské pohlaví, musí sám sobě i ostatním dokázat, že netouží po mužích ani u nich touhu nechce vzbuzovat – tedy není homosexuál. Stále v naší společnosti panuje názor, že pravý muž je ten, který dává přednost ženám. Badinter to popisuje jako proces, při kterém muž dokazuje, že je

mužem skrze to, že má ženu – tudíž není ženou. Zárukou maskulinity má být fakt, že jedinec není homosexuální (Badinter 2005, s. 97).

Ve fázi racionalizace (rozumového zdůvodňování) probíhá hledání alternativního vysvětlování situací a myšlenek, s nimiž není v souladu ego ani psychika jedince. Dalším krokem je pokus o změnu, kdy člověk již plně chápe své sexuální preference, ale není s nimi ještě vyrovnán. Vyhledává proto pomoc ať ve formě článků a diskusí na internetu, nebo u blízkých přátel. V některých případech vyhledává pomoc odborníka. Po tomto kroku tzv. ztrácí svůj heterosexuální obraz, přičemž je narušena jeho psychická i fyzická integrita. Je si vědom toho, že jeho orientace je neměnným faktem a jako takovou ji přijímá, i když pod tíhou beznaděje, pocitů selhání a lítosti. Někdy dochází k sebepoškozovacímu až suicidálnímu chování ze strachu, že jeho identita nebude okolím přijata. Po přijmutí identity jedinec již cíleně vyhledává osoby, které si prošli stejným vývojem. Při výměně zkušeností se strach z předsudků a odmítnutí snižuje. Pozitivně ovlivnit psychiku také pomáhají první citem naplněné sexuální zkušenosti (Krčmářová 2014, s. 66).

Nastává fáze samotného coming outu, kdy má člověk svou identitu plně internalizovanou. *„Tato fáze je v podstatě celoživotní, v mnoha dalších situacích osoby s menšinovou sexuální orientací znovu a znovu zvažují, zda svou identitu odhalit, či nikoli“* (Krčmářová 2014, s. 67).

V poslední fázi se setkáváme s navazováním partnerských vztahů. Jedinec se separuje od rodiny, pěstuje intimní vztahy a sbírá v sexuální oblasti své zkušenosti. Člověk už začíná vnímat sebe sama takového, jaký ve skutečnosti je (Krčmářová 2014, s. 67).

Empirická část

6. Kvalitativní výzkum – Coming out u homosexuálů

V empirické části mé bakalářské práce se nachází výzkum, který se zabývá *coming outem*. Pro zkoumání jsem si vybrala kvalitativní výzkum. Při takto osobním tématu je lepší se do dané skupiny nejprve vžít a pochopit vůbec jejich jedinečnost. Výsledná data pak budou lépe interpretovatelná. Při kvantitativním dotazníkovém šetření bych jistě získala obdobná data, nicméně bych se sama potýkala s otázkou, nakolik jsou data věrohodná. Při sondáži terénu jsem si dělala poznámky, na jejich základě byly konstruovány dílčí výzkumné otázky a hypotézy tak, abych získala požadované informace o coming outu gayů a zároveň jsem se příliš nedotkla jejich soukromí. Vzhledem k citlivosti tématu byl každý respondent ujištěn, že informace o jeho osobě nebudou podány třetí osobě, tím je myšleno, že se nikdo nedoví, kdo byl mým respondentem a co mi odpovídal. Veškerá výpověď je použita pouze pro účely výzkumu a jejich výpovědi byly označeny pseudonymem.

6.1 Výběr zkoumané populace

Zaměřila jsem se výhradně na gaye mezi 20 až 25 lety. Vzhledem k tomu, že se jedná o mé vrstevníky, navazuji s nimi kontakt velice rychle. Již rozhovory při sondáži se nesly v přátelském duchu. Domnívám se, že zkušenosti této věkové kategorie se nebudou výrazným způsobem lišit. Kdybych do vzorku zahrnula homosexuály ve věkové kategorii nad třicet let, budou se podle mé předchozí sondáže výpovědi v mnohém rozcházet, neboť musíme brát v potaz historický vývoj české společnosti. Znakem vyspělé demokratické společnosti je potlačování diskriminace znevýhodněných skupin, jako jsou právě například homosexuálové, čili lidé vychovávaní za socialismu budou mít jednoznačně odlišné názory a prožitky.

Důvodem, proč se ve svém výzkumu zaměřuji výhradně na gaye je fakt, že většina odborných textů a studií, ke kterým jsem se dostala ještě před psaním bakalářské práce, je zaměřená výhradně na komunitu gayů. Další důvod vyplývá ze sondáže terénu, lesbické ženy se nesdružují v „gay – friendly“ prostředí tak hojně jako gayové. Jan Seidl komentuje porevoluční situaci gay barů tak, že klub suploval tak korespondenční službu, sexuologickou i psychologickou poradnu, i když k tomu primárně nebyl určen, lesbám se doporučovalo tyto podniky navštěvovat, stále se však naráželo na jejich ostych (Seidl 2012, s. 349). Domnívám

se, že tato situace trvá doposud. Proto pro mne bylo jednodušší získat za respondenty právě gaye. Sondáž terénu probíhala déle než rok, přičemž jsem se snažila pochopit život gay komunity.

6.2 Rozhodnutí o technice sběru dat

Již v úvodu jsem zmiňovala metodu pro získávání dat – interview. Abych se při vedení rozhovoru měla čeho držet, zkonstruovala jsem si pracovní návod. Návod obsahuje otázky, na které budu muset při jednotlivých rozhovorech získat odpověď, dále mi pomůže k tomu, aby vedení mého rozhovoru bylo plynulé a nějakým způsobem strukturované. Díky tomuto návodu se mi jednodušeji budou srovnávat získaná data a při samotném rozhovoru na žádné z témat nezapomenu. Konstrukci pomocného nástroje při zkoumání jsem vytvářela z poznámek, které byly zaznamenávány v průběhu sondáže terénu. Samotný sběr dat tedy začal díky získaným kontaktům s jednotlivými respondenty.

6.3 Výzkumné otázky

Základní výzkumnou otázkou je: jak probíhá coming out u vysokoškolsky vzdělaných homosexuálů ve věku 20 – 25 let. Níže uvádím výzkumné otázky, které mne napadaly v průběhu zúčastněného pozorování gay komunity.

Ot1: Mění se přístup k sobě samému, pokud se člověk ztotožní se svou homosexuální identitou?

Ot2: Přijímá česká společnost gaye?

Ot3: Předstírají gayové před společnostmi, že jsou heterosexuální?

Ot4: Dochází ke coming outu v průběhu adolescence?

Ot5: Svěřují se se svou orientací gayové nejprve někomu blízkému?

Ot6: Přijímají rodiče homosexuální orientaci svých dětí s klidem?

6.4 Hypotézy a jejich operacionalizace

Při sondáži terénu jsem si zapisovala poznámky, z nichž jsem následně formulovala výzkumné otázky. Získané informace vedly k formulování jednotlivých hypotéz, které se snažím podložit operacionalizací. Operacionalizace má prokázat, proč předpokládám daný výskyt jevu.

H1: Předpokládám, že postoj člověka k sobě samému se po coming outu projeví zvýšením sebevědomí.

Op1: Ze sondáže v terénu vyplývá, že než jedinci přiznali svou orientaci, měli komplexy méněcennosti. Krčmářová píše, že zejména v dospívání je pro jedince přirozenou lidskou potřebou patřit do skupiny. Jedinec chápe, že se odlišuje svou sexuální orientací. Díky této odlišnosti by mohlo docházet k sociálnímu vyloučení. „*Je zřejmé, že právě v této chvíli je psychika takového člověka velmi křehká a náchylná k poškození*“ (Krčmářová 2014, s. 63). Coming outovaný jedinec už bude se svojí rolí natolik sžit, že toho nahlížení na sebe sama utichne a člověk získá ztracené sebevědomí.

H2: Předpokládám, že v dnešní české společnosti jsou gayové stále diskriminovanou menšinou.

Op2: Pechová ve svém článku *LGBT mládež a diskriminace* konstatuje fakt, že i když nedochází k přímé diskriminaci, tak obtěžování například ze strany spolužáků je bohužel zcela běžným jevem. U nás už naštěstí je známo nebezpečí šikany a cesty jak mu čelit. Mladý člověk se snadno stane obětí šikany, vyznačuje-li se mezi svými vrstevníky nějakou odlišností. Pechová zdůrazňuje jak úzká je spojitost mezi odlišnou sexuální orientací a pravděpodobností, že její nositel bude muset čelit šikaně.

H3: Předpokládám, že gayové předstírají, že jsou heterosexuální.

Op3: Elisabeth Badinter píše, že v naší civilizaci stále převládá názor, že pravý muž je ten, který dává přednost ženám. Heterosexualita se tak zdá jako samozřejmý fakt ztotožnění se

s mužskou identitou jedince natolik, že ji vnímáme jako přirozenou (Badinter 2005, s. 97). Homosexualita je považována za nepřirozenou a do společnosti se nehodící. Domnívám se, že respondenti budou v některých sociálních situacích předstírat heterosexuality, aby nedocházelo k sociálnímu vyloučení či pohoršení. Čím mladší generace, tím očekávám větší empatii ze strany společnosti směrem k respondentovi. Nicméně se domnívám, že starší generace bude mít ostřeji vyhraněné předsudky vůči homosexuálům. Stejně tak, jako tomu bylo v minulosti například u matek, jejichž děti neměli v rodném listě uvedené jméno otce.

H4: Předpokládám, že ke coming outu dochází v průběhu adolescence.

Op4: Jandourek definuje období adolescence jako životní fázi, která navazuje na pubertu (obvykle 14 – 22 let). „*Ze sociologického hlediska období přebírání role dospělého, zapojování se do společenského života a jeho institucí, definování vlastní sociální pozice a poznávání nároků společnosti*“ (Jandourek 2007, s. 13). Adolescence je období, kdy jedinec navazuje první intimní vztahy. „*Adolescentní chlapci jsou na vrcholu svých sexuálních potřeb*“ (Janošová 2008, s. 225). Z toho usuzuji, že se chlapci ztotožňují se svou rolí, neboť potřebují uspokojit sexuální pud. Janošová také píše, že identitu jedince celkové ovlivňuje tělesné dozrávání jedince. Výrazná diferenciací mezi chlapci a děvčaty iniciuje vývojový posun ke genderové identitě. Vágnerová soudí, že coming out zahrnuje uvědomění si vlastní sexuální identity, preferencí, experimentování a navazování prvních intimních vztahů, znamená to tedy, že lze jeho počátek předpokládat v době končící puberty a začínající adolescence (Krčmářová 2014, s. 61).

H5: Předpokládám, že se gayové se svou orientací nejprve svěřují svému nejbližším přátelům.

Op5: Jak jsem zmínila, jedinec má strach ze sociální distance, proto se nejprve svěří se svou citovou a sexuální orientací nejprve svým přátelům, následně rodině a dalším blízkým osobám (Krčmářová 2014, s. 67).

H6: Předpokládám, že rodiče přijímají své děti bez ohledu na jejich sexuální orientaci.

Op6: *„Rodina, navzdory proměnám, kterými prochází, problémům, s nimiž je konfrontována, a pochybám, kterým čelí, zůstává svébytným druhem lidské pospolitosti, bez kterého si většina současníků nedovede svůj život představit. Především je významným, byť pro mnohé už vratkým stabilizátorem intimní mezilidské vzájemnosti – útočištěm domova. Jejím zvláště závažným úkolem ale je realizovat svou funkčnost vůči dítěti. Těžko lze najít prostředí, které by tak jako ona odpovídalo potřebám dětí a dospívajících a vytvářelo tak účinné výchozí podmínky pro rozvoj jejich osobnosti, včetně jejich vzdělávací úspěšnosti (Helus 2007, s. 149).*

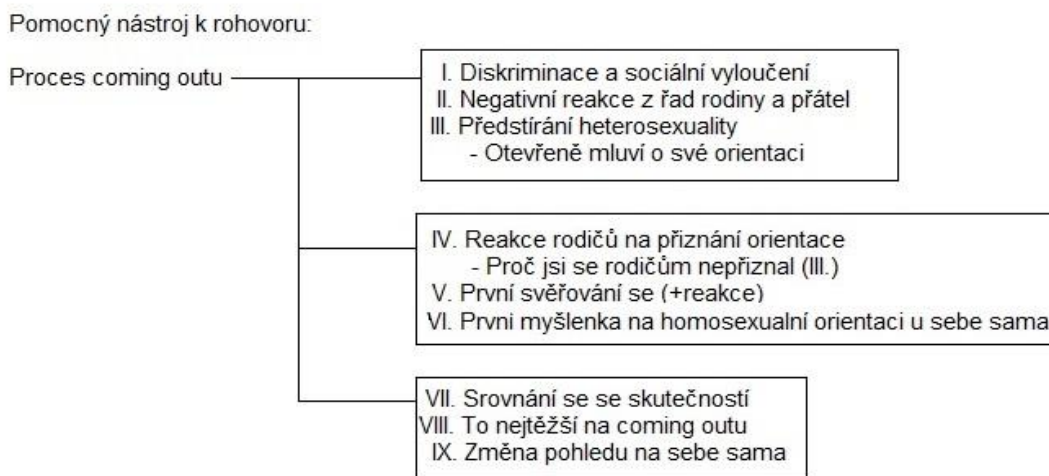
6.5 Konstrukce pracovního nástroje

Při konstrukci pracovního nástroje se držím toho, co o kvalitativním výzkumu píše Jan Hendl. Nejdříve začnu otázkami, které se týkají každodenních zkušeností a chování jedince, to by mělo respondenta povzbudit, aby hovořil více popisně a data byla snadno zachytitelná. Tím by měla být vytvořena pohodová atmosféra. (Hendl 2005, s. 165).

Data, které potřebuji získat, rozdělují do třech okruhů. První okruh se týká společnosti, která respondenta obklopuje. Otázky se zaměřují na pocity v průběhu coming outu, zda se respondenti cítili být kvůli své orientaci nějakým způsobem sociálně distancováni či dokonce diskriminováni až do té míry, že by museli před společností předstírat heterosexuální. Druhý okruh se týká reakce rodičů a prvního svěřování. Třetí okruh se zabývá vyrovnáním se se svou identitou a změnou pohledu na sebe sama, například co se týče sebevědomí.

Podle těchto tří okruhů jsem si vytvořila pracovní návod (obr. 1), podle kterého rozhovory budou probíhat buď za pomoci diktafonu, nebo pouze ve formě poznámek s těmi, kterým by odpovídání na diktafon působilo nepříjemné pocity. Respondentům je samozřejmě zdůrazněna možnost neodpovídat, pokud se bude pro ně jednat o příliš osobní otázky. Při prvních zkušebních rozhovorech jsem zjistila, že některé otázky mohu vynechat, neboť respondentovi je ponechán prostor pro volné vyprávění příběhu. Data jsou zaznamenána, aniž by bylo nutné formulovat otázku znovu. A právě funkcí tohoto nástroje bylo pohlídat, aby mi jednotlivá data neunikla, když nechám respondenta volně vyprávět.

Obr. 1

6.6 Interpretace výzkumu

6.6.1 Sociální vyloučení a předstírání heterosexuality

Olga Pechová často ve svých článcích zmiňuje diskriminaci na základě sexuální orientace. To mě přimělo zamyslet se nad tím, zda česká společnost opravdu diskriminuje gay komunitu v tak hojně míře. Výzkum, který jsem prováděla na gayích ve věku 20 – 25 let dokazuje opravdu velkou četnost výskytu tohoto jevu. Velké množství dotázaných uvedlo, že někdy v průběhu své životní dráhy setkala s nějakým druhem sociálního vyloučení. Nejpřekvapivější bylo zjištění, kolik studentů bylo svým způsobem diskriminováno na gymnáziu. Jak jsem již konstatovala, jedním ze základních znaků demokratické společnosti je právní potlačování diskriminace jakékoli minority. Předpokládala jsem, že dnes v kolektivu mladých vzdělaných lidí nebude docházet k žádnému projevu ve formě slovního napadání až dokonce sociálního útlačku. Výpovědi některých respondentů, mne ale přesvědčili o tom, že preference výběru sexuálních partnerů stejného pohlaví je i v naší vyspělé společnosti doposud zdrojem nejen predsudkového jednání společnosti ale i terčem diskriminace.

Jiří Malý: „Na střední škole jsem se občas stal terčem vtipů na tohle téma, což jsem si paradoxně bral asi víc k srdci, protože to byla doba, kdy jsem si svou sexuální orientaci už plně uvědomoval, ale nikdy to už nepřešlo tu hranici, že bych se ocitl na okraji kolektivu, nebo byl dokonce fyzicky napadnut, nebo byl doslova diskriminován. No a na vysoké jsem pookřál díky skvělým lidem ve svém okolí natolik, že jsem si z toho vlastně začal dělat srandu já sám.“

Jan Veselý: „Stalo se tak již na ZŠ a posléze na SŠ - byl jsem jiný. Stále jsem měl ale sympatie k holkám. Každý ale viděl, že jen na holky asi nebudu. Šikana byla jak psychického tak fyzického druhu. Naštěstí jsem dle mého názoru poměrně silná osobnost, tudíž jsem se nenechal rozházet. Nepocit'oval jsem žádnou duševní újmu. Měl jsem a mám spoustu kamarádů a přátel, kteří mi nedávali možnost upadat do špatných nálad či depresí. Na střední škole se tak dělo opravdu už jen výjimečně. Ve škole jako takové téměř vůbec, nebo jsem si nic takové nepřipouštěl. Někdy se tak dělo na nějaké diskotéce (také velice zřídka) a opět tak činili všudypřítomní hlupáci. Na VŠ se tak neděje vůbec, naopak si děláme s heterosexuálními kluky občasnou srandu. Nikdo nic neřeší, a jestli ano, nevím o tom, případně mě to vůbec nezajímá.“

Co se týče blízkých přátel gayů, shledala jsem pozitivní nebo neutrální reakce na jejich coming out. Reakce nukleárních rodiny byli z počátku převážně smíšené, nicméně v průběhu času díky získaným informacím se smíšené pocity utichly a rodiče přijali identitu svého dítěte jako neměnnou, přirozenou a neprotichůdnou se spořádaným životem. Z řad starší generace cítím jistou neinformovanost a nesouhlas či odpor.

Jiří Malý: „Bylo to na střední škole, kdy jsem o své sexuální orientaci s několika nejbližšími přáteli mluvil. A jeden kamarád s tím měl, vlastně do dneška má, problém. Nestalo se to, že by se mnou přestal komunikovat nebo se snad do mě nějak střefoval, pomlouval, nic podobného. Jen se ten vztah hodně změnil. Začal si ode mě držet odstup a já vycítil, že mu moje přítomnost není úplně příjemná. Jsme spolu schopni normálně mluvit, když se vidíme, ale určité napětí stále mezi námi je. Nikdy jsme na tohle téma spolu ale otevřeně nemluvili.“

Pavel Černý: „Horší to bylo u otcovy rodiny, babička sice „jede na telenovelách“, takže vidá gaye každý den v televizi (smích), ale teta to nějak nedokázala pobrat. Jakmile se o tom otec zmínil, aniž bych to tušil, obořila se, že se o mně vykládají hrozné věci. To bylo tehdy hodně nepříjemné.“

Většina respondentů se nesetkala v řadách rodiny s opravdu hodně negativním postojem svých rodičů na svůj coming out. Přisuzuji to dvěma faktorům. Zaprvé, většina rodičů vysokoškolských studentů je sama vysokoškolsky vzdělána a proto se předpokládá vyšší informovanost o samotné homosexualitě a její nehrající roli ve vztahu gay jako syn a rodič. Druhým faktorem je již několikrát zmíněný fakt, že se nacházíme ve vyspělé demokratické společnosti. Při sondáži jsem měla možnost rozhovoru na téma coming out s mužem z Číny, který byl rodiči doslova zavržen skrze svou sexuální orientaci. Zde se opět dostáváme k tomu, že někdy láska rodiče nepřevýší sociální konstrukt dané

společnosti v postojích např. na homosexuály. Proto mne toto zjištění přivedlo na otázku, zda museli respondenti někdy dokonce předstírat heterosexuality, aby obhájili svou osobu před prarodiči.

Socioložka Ramona Oswald se zabývala „zneviditelňováním“ homosexuality. Její výzkum se zakládal na rozdílných přístupech k homosexuálům na vesnici a ve městě. Zjistila, že ve městech jsou lidé vůči gayům a lesbám daleko otevřenější než na vesnicích. Veškeré přístupy jedinců k respondentům ovšem nezávisely pouze na tom, zda respondenti bydlí ve městě či na vesnici, ale také na jejich etnickém či náboženském zázemí. R. Oswald popisuje pocity gayů a leseb při společenských akcích jako byla např. svatba. Pocity ze sňatků byly velice podobné, měl to být jakýsi rituál oslavování heterosexuality. Díky svázání dvou rodin vzniká nová sociální síť kontaktů, lidé se chtějí prezentovat v tom nejlepší světlo. Přítomnost homosexuála v rodině byla nežádoucí, vyžadoval se striktní heterosexuální projev. Pokud půjde homosexuál na svatbu, je více než povinností vzít si jako doprovod slečnu. Gay na takovéto společenské události nesměl narušit „heteronormativitu“, což obnášelo v podstatě: vezmeš-li s sebou jako doprovod svého partnera, neměli byste se držet za ruce, nebo spolu tančit. Svatba je považována na seriózní akt, homosexuální projev by mohl vážnost této oslavy narušit a znevážit ji. Proto jsou často partneři (pokud byli vůbec pozváni) představováni rodině pouze jako dobří přátelé. Některým respondentům působilo velké trápení, že se k nim rodina chová, jako by byli neviditelní jen proto, že se v něčem liší od majoritní společnosti. Když respondent uznal, že orientace je něčím, co by se mělo schovávat, nabral pocit neviditelnosti skoro až neměnný charakter (Oswald 2002).

Před prarodiči však mnohdy funguje pravidlo „neptej se – nemluv o tom“, kdy se tématu homosexuality člověk cíleně vyhýbá. Když je ze stran prarodičů položena otázka, kdy si už přivede domů nějakou dívku, většinou se zamete pod stůl podobným výrokem jako: „mám spoustu práce a školy, nemám na takové věci čas“.

Ondřej Starý: „V rodině z otcovy strany jsem se setkal s jednou negativní reakcí, a to od mé tety (jeho sestry). Ona hodně dá na různé konspirace a nad postelí jí pravděpodobně visí fotka Hájka s Klausem, takže se není čemu divit. Už dříve, když s mamkou zabrousila do tématu gayů, zmínila se teta o tom, že by takové lidi léčila, takže jsme před ní tento fakt delší dobu tajili, než před ostatními. Čímž se dostávám k otázce, zda jsem musel svou sexualitu někdy tajit – donedávna jsem to dělal před zmiňovanou tetou a o strýci (jejím bratrovi), nevím, zda to o mě od bratranců a sestřenic ví, každopádně on je opravdu tvrdě

patriarchální a názorově docela starý člověk, takže si myslím, že (jelikož už mu je skoro 60) už mu tím nebudu komplikovat život.“

Jak jsem se zmínila v úvodu k této části výzkumu, sama jsem se zaměřila i na otázku toho, zda homosexuálové jsou nuceni před svou rodinou v jistých situacích předstírat heterosexuálnost, někdy až tak dalece, že si s sebou vodí kamarádku, aby jejich „normálnost“ nabrala faktické povahy. Z odpovědí lze vyvodit, že rodiče respondentů, i když vychovávaní za minulého režimu, přijímají identitu svých dětí vesměs s klidem. Problém nastává však u starší generace, která v homosexualitu prostě nevěří a považuje ji doposud jako něco nezdravého a odporující přirozenosti.

Jan Veselý: „Moji rodiče jsou nad věci, tyhle věci opravdu neřeší. Máme jiné starosti a naopak se s nimi kolikrát zasměju na můj účet. Ostatně jak řekl Voltaire: "Největší člověk je ten, který se umí zasmát i sám sobě." Možná je jejich postoj takový i proto, že jsem zvolna přecházel od heterosexuality, přes bisexualitu až k homosexualitě. Jsou jediné 4 osoby, před kterými musím homosexualitu skrývat. Jsou to moji prarodiče, ti by to nemuseli rozdýchat, přeci jen jim je již 80 let a žijí ještě ve "staré" době.“

6.6.2 Vlastní prožívání coming outu

Dostáváme k samotnému srdci mé práce a to k tomu, jak homosexuálové prožívají vlastní ztotožnění se se svou sexuální orientací. Vycházela jsem z předpokladu, že coming out je až několikaletý proces. Jedna z hypotéz mého výzkumu předpokládá, že k tomuto procesu dochází v průběhu adolescence, kdy se rozvíjí sexualita a tím i tedy jedinec replikuje svou sexuální touhu. Ke ztotožňování se s genderovou rolí ve smyslu preference sexuálního partnera, dochází v období puberty (10-13 let), kdy chlapec začne více inklinovat k jiným chlapcům a to ne ve smyslu přátelském, ale pod „rouškou sexuality“. Coming out směrem ke společnosti, rodině, či přátelům probíhá někdy mezi 14. – 17. rokem věku.

Nezřídka si vnitřně jedinec zvnitřnil identitu díky chatovacím a informačním serverům na internetu. Právě tyto servery pomohou jedinci pochopit, že homosexualita není ničím, co by se muselo skrývat. Často tyto servery poskytují různé příběhy již coming outovaných gayů, což mnohdy může člověku pomoci nebát se říct přátelům, jak se věci mají. Někde je dokonce možné najít, jak postupovat při coming outu směrem k rodičům, jak popř. naložit s jejich negativní reakcí apod.

Mladí gayové se nejprve svěřují se svou odlišností někomu blízkému, z pravidla je to nejlepší kamarádka či kamarád. Pokud je vztah mezi matkou a dítětem obzvláště silný a mnohdy supluje roli nejlepšího přítele, pak to bývá právě matka, kdo jejich přiznání orientace slyší jako první. Pokud je ale tento svazek až tak úzký, většinou matky samy tuší, že jejich dítě se něčím vymyká a samy třeba dítě psychicky podporují a ujišťují, že být odlišný, neznamená být špatný. Mnohdy jsou již od dětství předkládány názory, které směřují toleranci homosexuality ve snaze pomoci dítěti být vyrovnaným jedincem a nebát se otevřít vůči odlišnosti.

Tomáš Novák: „Nebyl problém si sám sobě přiznat pravdu díky mé mámě, která si všimla již od mého dětství, že jsem nejspíše gay, takže o homosexualitě často mluvila a dávala mi najevo, že na homosexualitě není nic špatného, takže pro mě nebyl problém si svoji orientaci uvědomit. Navíc v ní mám největší oporu a zastání před případným útokem na moji orientaci.“

Při výzkumu jsem se ale setkala i s jedinci, kteří dosud nejsou coming outovaní směrem k rodině. Zajímalo mě, jak je možné, že dospělý jedinec dokáže ztotožňovat se svou rolí před širokou veřejností a před svou rodinou, ve které má velice kladné vztahy, je to tak obtížné.

Petr Milý: „Proč jsem to ještě své rodině nesdělil? No... asi jsem srab. Díky tomu, že jsem neměl úplně lehké dětství, že jsem se setkal jak s psychickou, tak fyzickou šikanou, považoval jsem svou rodinu vždy za své útočiště, takovou moji ulitu, kam se můžu schovat a jsem tam úplně hájený a nic se mi nemůže stát. A coming out pro mě nejspíš představuje něco, co by tuto ulitu mohlo narušit. Zřejmě se bojím právě té změny, protože nedokážu absolutně odhadnout, co a jak by se změnilo. Můžu jen doufat, že až to udělám, tak ta změna bude k lepšímu. Nejdřív ale asi budu muset přestat být srab.“

6.6.3 Psychické změny doprovázející coming out

Při sondáži terénu jsem se často setkávala s lidmi, kteří vyprávěli, jaké psychické změny doprovázely jejich coming out. Jednalo se zejména o zvýšení sebevědomí, neboť jak se potvrdilo, dusit v sobě tajemství a neustále předstírat a vyhýbat se některým tématům, které by jedince vrhly do nepříjemného světla, je velice psychicky náročné. A právě i na tento fakt jsem se ptala svých respondentů. Zajímalo mě, jestli respondentům zvedlo sebevědomí přiznat svoji identitu před okolním světem a jestli se nyní cítí lépe, protože už

nemusejí v běžných situacích nic předstírat a i za cenu, že by to mohlo někdy ze stran společnosti přinášet negativní reakce.

Petr Milý: „To, že jsem si přiznal, že jsem na kluky, bylo v mém životě asi zatím to úplně nejvíc nejtěžší. Bylo to pro mě nastolení určitého směru a přijetí jistých životních specifik, které odlišná sexuální orientace sebou nese. Musel jsem se smířit s tím, že už celý život budu v něčem odlišný, někoho budu třeba pobuřovat, někdo se mnou nebude souhlasit a bude popírat moje právo na šťastný život. Díky tomuhle přiznání jsem si uvědomil, že pokud se nechci zbláznit, nebo nechci skončit jako ztroskotanec, budu se muset obrnit větší odolností než ostatní, protože ve společnosti jsou tlaky, které mě budou tlačit ke konformitě, ale já svým vlastním založením jednoduše nemůžu být úplně konformní. Abych pravdu řekl, zprvu jsem byl hrozně naštvaný, nejdřív sám na sebe, pak na společnost. Vůči společnosti mám vlastně výhrady dodneška, myslím, že je v ní stále ještě hodně homofobie. Vždyť nám prezidenta dělal 10 let zapřisáhlý odpůrce homosexuálů!“

Tazatelka: „A změnil tvůj coming out nějak přístup k sobě samému?“

Petr Milý: „Rozhodně! Jsem určitě otevřenější, díky čemuž jsem i spokojenější. Nemusím si na nic hrát a být sám sebou, jednoduše úžasný (smích). Vnímám sám na sobě změnu mého sebevědomí a zjišťuju, že můžu být šťastný takový, jaký jsem. Myslím, že je coming out hrozně důležitý v otázce vlastního přijetí své homosexuální identity. Už to není něco, co držíš pod pokličkou, už to není tajemství. Už jsi to jednoduše ty.“

Opravdu drtivá většina respondentů přiznala, že coming out byl vstupní branou ke zdravému sebevědomí. Pouze opravdu jedinci s velmi silnou osobností nevidí na svém sebepojetí před a po coming outu žádné větší rozdíly, neboť nikdy netrpěli komplexy méněcennosti na základě své genderové identity.

6.7 Závěrečná výzkumná zpráva

Ve svém výzkumu jsem shrnula odpovědi na otázky týkající se coming outu. Domnívám se, že výsledky by mohly být zobecnitelné pro skupinu homosexuálů v České republice ve věku 20-25 let. Získané informace jsem se snažila replikovat ve stejné formě, ve které mi byly podány. Ke kódování mi výrazným způsobem pomohla právě sondáž terénu a znalost literatury, na jejímž základě byla vypracována teoretická část této práce.

Coming out této skupiny se ukázal dlouhodobější proces probíhající od puberty (10-15 let), kdy si jedinci uvědomovali svou odlišnost a sami si ji zasazovali do kontextu

s homosexualitou, popř. bisexualitou. Zlomovým bodem se pak ukázal věk mezi 15-17 lety, kdy už byla jejich identita zcela internalizována a začali ji demonstrovat na venek. Samotná genderová identita je z velké části přijímána při tzv. *precoming outu*, kdy jedinec sám hledá informace o své jinakosti a skrze internetové servery získává jaký si nahléd nad celou situací, vyhodnocuje ji jako neměnnou a přirozenou a jako takovou ji internalizuje. Ke coming outu pak dochází nejprve mezi blízkými lidmi, bývají to zejména nejlepší přátelé, kteří spoluutvářejí svět dospívajícího jedince. Dále jedinec vystupuje s faktickou stránkou své sexuality před nukleární rodinou a teprve později před širším okolím. Setkáváme se i s gayi, kteří před širokou veřejností svou orientaci přiznávají, nicméně nejsou coming outováni v rodině. Soudím, že je tomu tak zejména proto, z jakého prostředí původně pocházejí (např. malé město, vesnice, nábožensky založená rodina), proto se často obávají velmi negativních reakcí ze strany rodičů. Tito jedinci se přestěhovali do větších měst za účelem studia na vysoké škole. Díky méně homofobnímu přístupu svých přátel (mnohdy právě také studentů) a méně konzervativní společnosti ve městech (právě tak, jak popisuje Ramona Oswald), není důvod před veřejností předstírat heterosexuality.

I přesto ale naše společnost zůstává částečně homofobní (averze či nenávisť vůči homosexualitě a životnímu stylu, která se s ní pojí), proto se setkávají respondenti v ojedinělých případech s nutností předstírání heterosexuality, aby nebyli žádným způsobem společensky sankciovaní. „*I když je nyní homosexualita přijímána lépe než dříve, je homofobie v mnoha oblastech západní společnosti stále zakořeněna a odpor ke gay lidem nadále přetrvává v emocionálních postojích*“ (Gidens 2013, s. 539). Jedná se zejména o interakce se starší generací, která byla socializována za minulého režimu a přijímání nového sociálního konstruktů lidské sexuality je pro ni obtížnější, popř. nepřijatelné.

Z výzkumu též vyplývá, že coming out pomohl ke zlepšení sebevědomí jedince. Člověk již nemusí před svým okolím předstírat heterosexuality, nebo se projevat extrémní maskulinitou. Bezprostřední okolí vnímá jedince takového, jaký je. V případě jakéhokoli projevu homofobie, není nijak sociálně sankcionán ten, proti komu je tento projev namířen, ale spíše ten, který se jednání dopustil.

Závěr

V úvodní části své práce shrnuji pohled Bergera s Luckmannem na svět, který je sociálně konstruován. Jejich teorie se opírá o myšlenky jiných významných sociologů. Vzhledem k tomu, že práce se zabývá sociálním konstruktem genderových minorit, přikládám důležitost zejména teorii Alfréda Schütze o každodenním světě, kdy se člověk rodí do společnosti, jež má danou neměnnou sociální realitu. Po narození dítěte je na základě podoby genitálií jedinci přiřazena genderová role, která se vyznačuje typickým chováním, rozdílnou podobou ošacení i přístupem okolí během sociální interakce (tak jak popisuje Elisabeth Bedinter a Hartmut Karsten). Přístup již ke kojencům je dán na základě typizačního schématu společnosti. Při samotné internalizaci genderu pak spatřuji důležitost teorie Georga H. Meada o primární a sekundární socializaci, kdy se dítě učí chovat se podle přiřčené role. Veškerý proces zvnitřňování identity je bezpochyby závislý na kulturně historických východiscích společnosti.

Stěžejní část práce se pak zabývá právě genderem. Tento termín je náležitě vysvětlen a postaven do opozice k termínu pohlaví. Dále je má úvaha o genderu podložena několika autory, kteří nahlízejí na diskutovanou problematiku z jiných úhlů. Judith Butler hovoří o důležitosti genderové role, bez které by nemohla existovat identita jedince. Příslušnost člověka k danému genderu je nepostradatelná i po stránce sociální interakce. Náležitou pozornost věnuji také Sigmundu Freudovi a jeho teorii o kastracní úzkosti.

Další, neméně důležitá část se věnuje samotné homosexualitě. Daná problematika je probírána ze dvou úhlů a to je strany živočišné říše, biologie a vrozené dispozice, a dále z pohledu sociálního konstruktů, na kolik se společnost podílí na utváření homo identity. O homosexuálech se uvažuje jako o součásti LGBT komunity, jejíž podoba je v textu též popsána. Proces, při kterém se homosexuál vnitřně identifikuje se svou rolí, se nazývá coming out. Právě na základě této problematiky byl konstruován kvalitativní výzkum v empirické části této práce.

V empirické části je výzkum zasazen do kontextu, vysvětlen záměr a postup. Neopomenula jsem ani zmínit výběr zkoumané populace a samotné rozhodnutí o technice získávání požadovaných dat. Na základě provedené dlouhodobé sondáže byly formulovány výzkumné otázky a později též hypotézy, které jsou podloženy odbornou literaturou. Přiložila jsem i podobu pracovního nástroje, který byl nezbytný pro dodržení kostry výzkumu. V závěru práce se nachází část textu, která má interpretovat získaná data.

Jednotliví respondenti jsou označeni pseudonymy a jejich výpovědi dokládají, k čemu jsem ve svém výzkumu došla.

Anotace

Příjmení a jméno autora: Mlynářová Anna

Název katedry a fakulty: Katedra sociologie, andragogiky a kulturní antropologie

Filozofická fakulta

Název práce: Sociální konstrukce genderových minorit

Homosexuální identita – Coming out

Počet znaků: 73 898

Počet příloh: 0

Počet titulů použité literatury: 26

Klíčová slova: Sociální konstrukt, gender, minorita, socializace, homosexualita, identita, coming out

Bakalářská práce se nejprve zabývá sociologickou teorií o sociálním konstrukt reality z pohledu Bergera a Luckmanna. V následující části se nachází vysvětlení termínu genderu, v rámci něhož se řeší určování a zvnitřňování identity jedince. Významnou kapitolou je bezesporu kapitola o homosexualitě, kde nastiňuji protichůdné názory na to, zda je homosexualita přirozená či sociálně konstruována. Dostává se i objasnění samotné genderové minority. Z hlediska výzkumu se jako nejdůležitější jeví kapitola o coming outu. Zmíněnému kvalitativnímu výzkumu je věnována celá empirická část této práce. Shrnuji nejen závěrečná data, ale i celkovou přípravu hypotéz, odborně podložené operacionalizace, výběr zkoumané populace a rozhodování o sběru dat.

Annotation

Name and Surname: Anna Mlynářová

Name of the Department and Faculty: Department of Sociology, Adult Education and Cultural Anthropology, Faculty of philosophy

Title: The social construction of gender minorities

Gay Identity - Coming out

Number of characters: 73 898

Number of attachments: 0

Used pieces of literature: 26

Keywords: social construct, gender, minority, socialization, homosexuality, identity, coming out

My thesis is based on sociological theories of the social construct of reality from the perspective of Berger and Luckmann. The following section is an explanation of gender, based on determining the identity of the individual. The important part is about homosexuality, I summarize the two opinions, if homosexuality is natural or socially constructed. And then I talk about gender minorities. The last part includes research that focuses on gay coming out. The qualitative research is the most important part of the text, I summarize here the final data, also the process of preparing hypotheses, professionally supported operationalization, the selection of the survey population, and decisions about data collection.

Seznam použité literatury

- **BADINTER, E.** *XY. O mužské identitě*. Praha: Paseka: 2005.
- **BERGER, P., LUCKMANN T.** *Sociální konstrukce reality*. Brno: CDK, 1999.
- **BOČÁK, M.** *Minority v subsystéme kultury*. In *Zborník z mezinárodnej vedeckej konferencie – K vybraným aspektom stabilizácie a destabilizácie „gay identity“*. Nitra: Kulturologická spoločnosť v spolupráci s Katedrou kulturologie Filozofickej fakulty Univerzity Konštantína Filozofa, 2014.
- **BOURDIEU, P.** *Nadvláda mužů*. Praha: Karolinum, 2000.
- **FAFEJTA, M.** *Úvod do sociologie pohlaví a sexuality*. Věrovany: Nakladatelství Jana Piszkievicze, 2004.
- **GIDENS, A.** *Proměny intimacy*. Praha: Portál, 2012.
- **GIDENS, A.** *Sociologie*. Praha: Argo, 1999.
- **GIDENS, A.** *Sociologie*. Praha: Argo, 2013.
- **HENDL, J.** *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005.
- **HELUS, Z.** *Sociální psychologie pro pedagogy*. Praha: Graha Publishing, 2007
- **JANDOUREK, J.** *Sociologický slovník*. Praha: Portál, 2007.
- **JANDOUREK, J.** *Úvod do sociologie*. Praha: Portál, 2003.
- **JANOŠOVÁ, P.** *Dívčí a chlapecká identita*. Praha: Grada Publishing, 2008.
- **KARSTEN, H.** *Ženy – muži*. Praha: Portál, 2006.
- **KRČMÁŘOVÁ, B., KATRŇÁK, J., KNIHA, M. akol.** *Děti a jejich sexualita*. Brno: CPress, 2014.
- **KUBÁTOVÁ, H.** *Sociologie*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2009.
- **KUBÁTOVÁ, H., ZNEBEJÁNEK, F.** *Základy sociologie*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2008.
- **NAKONEČNÝ, M.** *Psychologie osobnosti*. Praha: Academia, 1998.
- **OAKLEYOVÁ, A.** *Pohlaví, gender a společnost*. Praha: Portál, 2000.
- **RENZETTI, C. M.** *Ženy, muži a společnost*. Praha: Karolinum, 2003.
- **SEIDL, J. a kol.** *Od žaláře k oltáři*. Brno: Host, 2012.
- **ZÁBORSKÁ, K.** *Variace na gender*. Praha: Academia, 2009.

Internetové zdroje

- **BETSY LUCAL.** *Some Kay points from Lucal.* [cit. 24. 3. 2015] Dostupný z WWW: <http://www.public.iastate.edu/~s2008.soc.327/lucal%28feb11%29.pdf>
- **OSWALD, R.** *Who Am I in Relation to Them?* (Online). Journal of Family issues, vydáno 3. 4. 2002 [cit. 24. 3. 2015] Dostupný z WWW: https://is.muni.cz/el/1423/jaro2013/GEN141/um/who_am_I.pdf
- **PECHOVÁ, O.** *Biologické příčiny homosexuality a jejich ideologické souvislosti* (Online). Bendáles, vydáno 19. 4. 2005 [cit. 20. 3. 2015] Dostupný z WWW: <http://www.bengales.cz/vedecke-studie/biologicke-priciny-homosexuality-a-jejich-ideologicke-souvislosti.html>
- **PECHOVÁ, O.** *LGBT mládež a diskriminace* (Online). Poradna pro občanství, občanská a lidská práva, [cit. 20. 3. 2015] Dostupný z WWW: http://lgbt.poradna-prava.cz/folder05/pechova_lgbt_mladez_diskriminace.pdf